

Megőrizzük és továbbadjuk nemzeti értékeinket

Szakály Sándorral, a Duna Televízió alelnökével beszélget *Guther V. Ilona*

• *Szakály Sándor történész 2001. január elsejétől a Duna Televízió kulturális igazgatója, március végétől pedig alelnöke, külső munkatársként korábban is dolgozott, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum főigazgatója volt. Milyen elképzelésekkel jött Ön a Duna Televízióhoz, mit szeretne megvalósítani?*

A Duna Televízióhoz viszonylag hirtelen jött felkérés, és nem kényszer hozott, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeumnál jól éreztem magam. Elvállalva ezt a tisztséget, feladatomnak érzem a Duna Televízió már kivívott kulturális értékrendjének megőrzését, ennek erősítését, frissítését. Olyan változtatások végrehajtását, amelyek mozgásba hozzák ezeket a dolgokat, hiszen mindenki úgy van vele, hogy tiszteli az elődök munkáját, de úgy gondolja, valami újat vagy frissebbet is hozhat. Az elképzelések gyakorlatilag most fogalmazódnak meg. A Duna Televízióban felmerült a hírműsorok, a tájékoztatás erősítésének az igénye, annak az elképzelésnek a megvalósítása, hogy jó volna Kárpát-medencei hírtelevízióvá válni. Ezt oly módon próbáljuk kivitelezni, hogy a kulturális értékek – és mindaz, amit a Duna Televízió értékneként képvisel – megmaradjanak.

• *Jelenleg még folyik a Duna Televízió arculatának az átalakítása: szeretnék növelni a nézettséget és ugyanakkor tartani az eddigi színvonalat. Fennáll-e a veszélye annak, hogy a nézettség növelésére való törekvés mindannak a rovására fog menni, amit a Duna Televízió eddig felvállalt? Ön szerint összeegyeztethető ez anélkül, hogy egyik a másik rovására menne?*

A nézettséget csak úgy szabad növelni, ha a Duna Televízió egyúttal a színvonalból, eddigi értékrendjéből nem enged. Nagyon sajátos helyzet alakult ki Magyarországon a televíziózásban, hiszen sokan úgy gondolják, hogy a nézettségi mutató a legfontosabb és a leglényegesebb. A nézettségi mutató valóban fontos, de lényegesebb, hogy mit néznek az emberek. Meg kell találni azt az egyensúlyt, összhangot, amely a nézettség és a színvonal között kialakítható. Véleményem szerint egy közszolgálati televízióknak az a feladata, hogy műsoraival segítse a nézők szellemi feltöltődését, szellemi színvonalának emelését. Nem szabad a megcélzott rétegek igényei alá menni a műsorokkal, hogy ezzel esetleg kevésbé igényes nézőket is megszerzzünk.

• *A nézettség kérdése elsősorban magyarországi vonatkozásban éleződött ki. Az nem kérdéses, hogy a határon túli magyarok számára mit jelent a Duna Televízió, hisz mindenhol nézik, ahol adottak erre a technikai lehetőségek. Milyen mértékben igazoltak a félelmek, hogy azoknak a hiánypótló, ismeretterjesztő – kulturális, honismereti, történelmi, néprajzi, művészeti stb. – műsoroknak a rovására fog menni a nézettség növelése, amelyekre oly nagy szükség van a határokon túl, el egészen a tengerentúlig?*

A Duna Televízió alapfunkciója, amiért nyolc évvel ezelőtt létrehozták, hogy a Magyarországon kívül élő magyarság számára biztosítsa a magyar kultúra, a magyar értékek eljuttatását. Nagyon remélem, hogy nem okkal és nem joggal fogalmazódott meg olyan kétség, hogy jaj, el fog bennünket hagyni a Duna Televízió, mást akar! Nyilván van egy ilyen félelem, de ha sikerül a helyes arányt kialakítani, ha azt fogják tapasztalni, hogy róluk is több hangzik el a hírműsorokban, ha többet fognak tudni arról, ami például Marosvásárhelyen, Dunaszerdahelyen, Szabadkán, Munkácson történik, akkor ez a félelem alaptalannak fog bizonyulni.

Másrészt nem szabad úgy gondolkodnunk, hogy nagyon jó a Duna Televízió megléte, hál' Istennek, tudunk sugározni a határon túli magyaroknak és a Kárpát-medencén túlra is, közben nem törődünk azzal, hogy itt él 10 millió magyar. Ennek a televízióknak a magyarországi nézők televíziójának is lennie kell, ennek a funkciónak is meg kell felelnünk. Úgy gondolom, hogy az értelmiség döntő többsége határokon belül és határokon kívül a Duna Televíziót nézi. Azt mondják nagyon sokan, hogy ha értékes, színvonalas tematikájú, jól összeállított műsort keresnek, akkor azt alapvetően a Duna Televízióban találják meg. Ha más sül ki belőle, akkor valamit rosszul csinálunk.

• *Hogyan látja saját szerepét, lehetőségeit ebben a feladatban? Miben áll konkrétan a munkaköre, milyen változtatások, újítások bevezetését tervezi?*

Kulturális téren az illetékes főszerkesztőkkel, illetve igazgatótársaimmal az elnöki kabinet-üléseken egyeztetve kell ennek a területnek a műsorpolitikáját kialakítani. Hatáskörömbé tartoznak a művészeti, közművelődési, tudományos, oktatási műsorok, az ifjúsági műsorok, a film, a zene, a tánc, a szórakoztatás, illetve az adások lebonyolítása, programszerkesztések, műsorszerkesztések, a bemondók és így tovább. Arra a kérdésre, hogy mit szeretnék, és mit tudok megvalósítani, nem egyszerű a válasz. Ennek elsősorban technikai oka van, mert a televíziók esetében hónapokban mérjük az időt, általában egy évre előre dolgoznak. Ilyen hétköznapi ez a dolog.

Amikor január elején idejöttem, gyakorlatilag a Duna Televízió 2001-es műsorstruktúrája, műsorrácsa már ki volt alakítva, így lényegében nagyon sok mindenen nem változtathatok. És amikor idehívtak vezetőnek, nem úgy jöttem, hogy azt mondjam: most átalakítok itt minden műsort. Ilyen rövid idő elteltével nehéz konkrétumokból beszélni. Ha ez az interjú 2001 novemberében készülne, akkor másként tudnék válaszolni erre a kérdésre. A barátainknak is elmondtam, hogy a Duna Televízióban milyen pozitív vagy negatív változások róhatók majd az én terhemre, azt valamikor július körül kezdjük el mondani, és akkor tegyék meg kritikus észrevételeiket.

• *Hogyan látja például a történelmi, helytörténeti, honismereti műsorok szerepét, jövőjét a Duna Televízióban? Milyen felépítésű és tartalmú, tág értelemben vett kulturális, ismeretterjesztő műsorok sugárzását tartja célszerűnek? Mit visznek tovább a meglévőkből, illetve milyen újabb műsorok bevezetését tervezik?*

Annyi elfogultságot engedjen meg nekem mindenki, hogy a történelmi, honismereti vonatkozású műsoroknak biztos legyen a helyük. De elvonatkoztatva attól, hogy történész vagyok, gondolom, mindenki egyetért azzal, hogy nemzettudat és nemzeti múlt ismerete nélkül egyetlen nép jövőjét sem lehet építeni. Ez sok mindentre vonatkozik, nemcsak történelemre, honismeretre, hanem jelenti azokat a szokásokat, kulturális, vallási, népművészeti és egyéb értékeket is, amelyeket ez a nemzet valamilyen formában megőrzött, vagy legalábbis jó lenne, ha megőrizné és továbbadná. Ebben mindenképpen részt vállal a Duna Televízió is.

Voltak például olyan műsorok, amelyeknek a helyzete még bizonytalan volt, amikor idejöttem, de megmaradtak, mert én fontosnak tartom őket. Például az Emlékképeket, amely a régi híradókat idézi. Vagy volt, aki úgy érezte, talán a Rendhagyó történelemóra sem biztos, hogy esetleg befejeződhet, hiszen egy hosszú sorozatról van szó. Hasonló volt a helyzet a Csallóki albummal, amely majdhogynem kikerült a műsorrácsból. Nyilvánvaló, hogy szívesen támogatom azokat a műsorokat, amelyek a magyar múltat mutatják be, hisz ezekre nagy szükség van, főleg a környező országokban élő magyarok esetében. Ugyanakkor nagyon fontosnak tartom a zenei műsorokat, a színházi közvetítéseket és még sok minden lehetne sorolni. De vannak dolgok, amelyek nemcsak az akarattól függenek, hanem pénz kérdése is.

Sajnálom például, hogy megszűnt a Fórum, mert egy ilyen típusú műsorra szükség lett volna. A Szellem órája más jellegű, mert nem a Fórumot váltja ki alapvetően. Megszűnt az Összkép, ami kulturális magazinműsor volt. Remélhetőleg sikerül a délutáni szolgáltató műsornak, a Kalendáriumnak, mondjuk a szombat délutáni két órájába valami ehhez hasonló műsort vagy műsorrészt bevinni. De én olyan ötletekkel, hogy kérem, tessék ezt vagy azt figyelembe venni 2002-ben, gyakorlatilag majd csak a második félév folyamán állhatok elő, és kezdetünk vitatkozni azon, hogy mit hozunk vissza, mit vegyünk ki, mit újítsunk, vagy mit, miként alakítsunk.

• *Lehetőséget lát-e arra, hogy az a mozgalom, amelyet a Honismeret folyóirat képvisel – azok az emberek, akiket összefog, akik nem hivatásukból adódóan, hanem pedagógusként, papként vagy bármilyen más minőségben valamilyen módon szülőföldjük történetével, hagyományával foglalkoznak – nagyobb szerepet kaphassanak a Duna Televízióban?*

A magyar honismereti mozgalom az egyik legtöbb embert megmozgató, legszélesebb körű mozgalom. Annak, hogy valaki nagyobb szerepet kaphasson a Duna Televízióban, egyetlen kritériuma lehet: ha olyan szinten produkál valamit, ami figyelemre méltó. Az nem mérvadó, hogy valaki hivatásos vagy sem. Azt szoktam mondani, hogy nagyon sok úgynevezett amatőr profibb, mint a profi. A Duna Televízióknak nem lehet az a mércéje, hogy kinek mi az eredeti foglalkozása vagy szakmája, ha – mondjuk lelkesként vagy tanárként – a néprajzban olyan teljesítményt nyújt, amire oda kell figyelni. Vagy adott esetben, ha bármiféle olyan dologról tud beszámolni, ami fontos lehet nemcsak egy szűkebb közösség, hanem egy nagyobb számára is, akkor neki biztosítani kell a lehetőséget a nyilvánossághoz. Ehhez hasznos lenne például egy olyan magazinműsor, mint amilyen a Duna Televízióban a Forrásvidék volt. Ez most a Kalendáriumba épült be valamilyen formában. Lehet, szerencsésebb lett volna, ha önállóan megmarad egy-egy ilyen jellegű műsor.

• *Történészként Ön mögött jelentékeny tudományos és közéleti szereplés áll, ide értve eddigi vezetői megbízatásait is. Milyen indíttatásból vállalta el a Duna Televízió kulturális igazgatói, majd alelnöki tisztségét, megfelel-e az Ön ambícióinak, céljainak?*

A Duna Televízióknak nagy kötelezettsége, feladata az, hogy az összmagyarságért tegyen valamit. Én abban a hitben élek, hogy amit eddig megpróbáltam magyarságügyben tenni, vagy amivel megpróbáltam a nemzeti gondolatot képviselni, azt továbbvihetem egy olyan közegben is, mint a Duna Televízió, amely nagyobb lehetőséget biztosít ahhoz, hogy jobban tudjam szolgálni a köze javára ezeket a gondolatokat, törekvéseket. Ha nem így lesz, akkor nyilvánvaló, hogy vagy a televízió fog megválni tőlem, vagy én fogok megválni a televíziótól. De ez nem négy hét után fog eldőlni. Ha nem éreztem volna alkalmasnak magam erre a feladatra, akkor nem vállalom el. Nemzeti dolgainkra büszkék lehetünk, és nemzeti értékeinket a világ elé kell tárni, s ha én ebben közre tudok működni, akkor ez számomra nemcsak munka, hanem megtiszteltetés is.

Földkóstolók és tyúkoltók

Április elsejét a magyar nép a bolondok napjának nevezi. Ilyenkor szoktuk megtréfálni ismerőseinket, barátainkat, munkatársainkat. Ez a nap indokolja, hogy cikkemben – komoly dolgok mellett – a néprajzi gyűjtés humoros eseteivel is foglalkozom.

A népi kultúra történeti alakulását kutató néprajzos anyaggyűjtésének egyik legfontosabb módja az interjú. Ez leginkább a riporterek munkájához hasonlít. A két munkaterület között annyi a különbség, hogy a néprajzkutató „riportalanjai”, adatközlői főként idős emberek, akik nemcsak a mai életéről, hanem az emlékezetükben őrzött múlttól vallanak. Az emberi emlékezet segítségével sokszor másfél évszázadot is átfoghatunk. 1978 őszén Csákváron a 99 esztendő Harangóval János bognár az 1848-as hagyományokról és a céhekről beszélt nekem. Nagyapja mint legényke részt vett a pákozdi csatában, ő maga mint bognársegéd a századfordulón a vándorló mesterlegények életét élte. Így érthető, hogy mindkét témáról igen fontos adatokat jegyeztem le nála.

Különösen századunkban van óriási jelentősége a néprajzi adatgyűjtésnek, mivel a hagyományos kultúra Európa-szerte átalakul, modernizálódik. Ezt felismerve hazánk és a külföld legjobb szakemberei munkaidejük javarészt a terepen töltötték. Maga az adatgyűjtés nem tartozik a könnyű munkák közé. A jó gyűjtőnek alaposan ismernie kell azt a témát, ami után érdeklődik, s az adatközlőt kérdéseivel úgy kell irányítani, hogy az lényegretörően beszéljen, ne kalandozzon el. Eközben szavait jegyezni, magnetofon- és fényképfelvételeket készíteni, régi tárgyak, iratok és fotók után is érdeklődni kell. A gyűjtött anyag a kutató szakmai ismereteit bővíti, az adatközlőkkel való találkozások emberi fejlődését, gondolkodását, magatartását befolyásolják.